

TOM HOLLAND

RUBICON**HET EINDE VAN DE ROMEINSE REPUBLIEK**

(Atheneum-Polak & Van Genneep, 2006), 423 blz., prijs €19,90

'In heel Rome hing als een kadaverlucht de geur van zijn mislukking. Jakhalzen in de senaat jankten en gromden van opwinding. Nu Pompejus hulpeloos op het droge lag te spartelen, begonnen ze zich af te vragen of ze niet nog een beest konden laten stranden. Caesars vijanden wisten dat er geen betere gelegenheid zou komen om korte metten met hem te maken. Drie jaar hadden ze gewacht – en nu besloot een van hen eindelijk toe te slaan.' Die ene, dat was natuurlijk Brutus, die besloten had met zijn mede-samenzweerders de Republiek te redden door zijn grootste bedreiging, Caesar dus, in bloed te smoren. En dat ging als volgt: ***'...toen voelde hij plotseling dat zijn toga van zijn schouders werd getrokken. 'Wat!' riep hij geschrokken uit. 'Dit is geweld!' Op hetzelfde moment voelde hij een vlijmscherpe pijn in zijn hals. Hij draaide zich om en zag een zwaard dat rood was van zijn eigen bloed.'***

De Engelse literatuurwetenschapper Tom Holland (1970) is bekend geworden door zijn bewerkingen van Herodotus, Homerus en Thucydides voor de BBC. In zijn bestseller *Rubicon* beschrijft hij de ondergang van de Romeinse Republiek zoals hierboven valt te lezen op een wel heel bijzondere manier. Je krijgt voortdurend het idee dat hij er als een soort buitenlandse correspondent, die wordt teruggestuurd in de tijd, zelf bij is geweest. Nu is de laatste eeuw van de Republiek met zijn burgeroorlogen, slavenopstanden, samenzweringen

en machtsstrijd ook wel een periode waar zelfs de slechtste scenarioschrijver uit Hollywood niet veel aan kan verprutsen, maar toch. Het geregeld gebruik van de directe rede, het toepassen van anachronismen als Blitzkrieg, Wereldoorlog en Nieuwe Orde, alsmede een vaardige pen zorgen ervoor dat je het boek maar met moeite kan weggleggen. Helemaal vreemd is dat niet want Holland begon zijn loopbaan als auteur van *gothic novels* als *The Vampyre* uit 1995 en *Slave of my thirst* (1997). Schrijfrant en onderwerpkeuze deden me sterk

denken aan *Macht en Liefde* van Colleen McCollough (bekend van *De Doornvogels*), dat omstreeks 1990 verscheen en dat, ondanks zijn wat goedkope titel, een geweldige historische roman over dezelfde periode bleek te zijn.

Verslaafd

Holland haast zich in het voorwoord te benadrukken dat hij niets toevoegt aan de bestaande kennis; hij baseert zich voornamelijk op de klassieke schrijvers. Bovendien laat hij niet na te vermelden dat de oude geschiedenis, ook waar het

'Dit is geschiedschrijving op zijn best.
Ik was erdoor gegrepen, of zelfs door
geobsedeerd.' Ian McEwan

A

TOM HOLLAND
RUBICON
HET EINDE VAN DE
ROMEINSE REPUBLIEK

bronnenmateriaal overvloedig lijkt, omgeven is met discrepanties en onzekerheden. Neem bijvoorbeeld de beroemde gebeurtenis waaraan het boek zijn titel ontleent. Dat Caesar het riviertje de Rubicon overstak is waarschijnlijk maar beslist niet zeker, zelfs het *bestaan* van het stroompje is dat niet en voor de precieze datum geldt hetzelfde. Maar als overtuigd aanhanger van de narratieve geschiedenis lijkt Holland daarvan niet wakker te liggen. En mijn zegen heeft hij, want je moet wel een erg grote hekel aan de klassieke oudheid hebben om dit boek niet te kunnen waarderen. Trouwens: dat de Galliërs zich hebben laten veroveren na eerst massaal te zijn gedrogeerd, was wel degelijk een *eye-opener* voor mij. Het blijkt namelijk dat de Italiaanse wijnboeren voor hun product al snel een nieuwe 'groeimarkt' hadden ontdekt. Gallia Transalpina dus. Volgens Holland raakten de geduchte strijders er massaal aan verslaafd, vooral ook omdat zij het goedje, anders dan de Romeinen, onversneden dronken. Zij waren zelfs bereid er bij naburige

stammen krijgsgevangenen voor te maken om die vervolgens te verkopen aan diezelfde wijnboeren, zodat er een merkwaardige economische kringloop ontstond. In dat licht zijn Caesars heldhaftige verhalen uit diens *De Bello Gallico* wat minder indrukwekkend. Het is in dit verband overigens wel opvallend dat *Rubicon* tot op heden niet in Frankrijk is uitgegeven.

Goudmijn

En nu we het toch over Gaius Julius hebben: het is diens poging om de Republiek te vermoorden waarop dit boek, met overigens wel een zeer lange aanloop, uitdraait. De laatste honderd jaar voor het begin van de christelijke jaartelling kwam de macht in Rome te liggen bij een steeds kleiner wordend groepje families. Tegelijkertijd breidde het Rijk zich uit tot een ongekeende omvang, dat in feite met het bestaande bestuursapparaat niet meer beheersbaar bleek te zijn, maar wel een goudmijn was voor *gentes* als de Clodii, Julii en andere machts- en vooral geldbeluste clans. Daaruit kwamen dan weer enkelingen bovendrijven die zich niet meer gebonden voelden aan de republikeinse waarden en zich met hun nieuwverworven kapitaal privé-legertjes konden veroorloven, waarmee ze uiteindelijk een greep naar de macht konden doen. Of, zoals een van die nouveau riches, de steenrijke Crassus, het eens uitdrukte: 'Je geldt in Rome pas als rijk wanneer je je een eigen leger kunt veroorloven.' Had je dat geld niet of onvoldoende, dan waren er nog wel andere wegen om aan een betrouwbaar leger te komen, zoals de militaire carrière van Caesar liet zien. Slechts weinigen waren nog bereid voor de Republiek te strijden, laat staan te sterven. Loyaliteit aan een individuele politicus bleek belangrijker te zijn dan loyaliteit aan de (ongeschreven) grondwet. De enige uitzondering was Cicero, voor wie Holland blijkaar een

enorme bewondering heeft. Misschien verklaart dit wel waarom diens gruwelijke einde op zo'n plastische wijze wordt beschreven. De orator vond zijn naam uiteindelijk terug op de proscriptielijsten van het laatste driemanschap (Antonius, Lepidus en Octavianus), probeerde te ontsnappen naar Athene maar keerde terug op zijn schreden, om een voor zo'n groot man tamelijk roemloos einde te vinden: zonder pardon werd hem de keel afgesneden. Vervolgens liet Antonius zijn hoofd, handen en tong vastnagelen op de rostra, de redenaarstribune op het Forum.

Rust

Holland is van mening dat de Romeinen uiteindelijk wel tevreden waren met Augustus als *princeps*. Beter een dictator dan al die burgeroorlogen. En de jonge caesar speelde het slim: hij suggereerde dat de republiek was hersteld en dat hij alleen maar haar eerste dienaar was. Onwillekeurig roep het remniscenties op aan de ondergang van Weimar: dat de Rijksdag in 1933 akkoord ging met de Machtigingswet valt toch ook wel te verklaren met het grote verlangen naar rust onder het Duitse volk. De auteur zelf is er minder content mee. Je proeft uit zijn woorden dat hij een steeds grotere aversie krijgt jegens Caesar en de ondergang van de Republiek met haar vrijheden ten zeerste betreurt. In een interview liet hij dan ook weten dat hij zijn boek aanvankelijke *Citizens* had willen noemen maar dat zijn grote inspirator Simon Schama hem uiteindelijk voor was. Prof. J.H. Thiel, een van de weinige Nederlandse classici die zich aan een biografie van de dictator hebben gewaagd, schreef als voettoot in diens *Caesar* dat wanneer hij in het jaar 44 zou hebben geleefd, hij zich waarschijnlijk bij de moordenaars had aangesloten. Ik denk dat Holland, had hij daartoe de kans gekregen, zijn voorbeeld was gevolgd.